

Türkiye’de Halk Sağlığı Hemşireliği Alanında Yapılan Doktora Tezlerinin Değerlendirilmesi*

Evaluating the Doctoral Theses in the Field of Public Health Nursing in Turkey

 Prof. Dr. Zuhal BAHAR¹

 Dr. Öğr. Üyesi Nihal Gördes AYDOĞDU²

 Dr. Öğr. Üyesi Dilay AÇIL³

 Arş. Gör. Dr. Burcu CENGİZ²

 Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ÇALOĞLU⁴

 ** Öğr. Gör. Dr. Kübra Pınar GÜRKAN²

¹Okan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği, İstanbul, Türkiye

²Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği, İzmir, Türkiye

³Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği, Manisa, Türkiye

⁴Ankara Medipol Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği, Ankara, Türkiye

Öz

Giriş: Bu araştırma Türkiye’de halk sağlığı hemşireliği alanında yapılan doktora tezlerinin özelliklerinin değerlendirilmesi amacı ile yapılmıştır.

Yöntem: Retrospektif tanımlayıcı olarak yapılan çalışmada; tezlere Türkiye Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) “Ulusal Tez Merkezi” veri tabanı taranarak ulaşılmıştır. Araştırmada 1977-2019 yılları arasında halk sağlığı hemşireliği alanında yapılmış ve tam metnine ulaşılabilen doktora tezleri taranmıştır. Tezler anket formu ile değerlendirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 21.0 programı kullanılarak sayı ve yüzdeler oranları değerlendirilmiştir.

Bulgular: Bu çalışmada tam metnine ulaşılan 129 doktora tezi incelenmiştir. İncelenen tezlerin %59.7’sinin 2011 yılı ve sonrasında yapıldığı saptanmıştır. Tezlerin % 47.3’ünün örneklem grubunu yetişkin bireylerin oluşturduğu, çalışmaların %80.6’sının tek aşamalı kantitatif olduğu bulunmuştur. Tezlerin %18.6’sının konusu sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının ele alındığı ve %51.2’sinde model kullanıldığı ve %74.4’ünün bir dergide yayınlandığı saptanmıştır.

Sonuç: Halk sağlığı hemşireliği alanında yapılan doktora tez çalışmalarının özellikle 2011 yılından itibaren artış göstermekte olduğu, tez konularının fazla çeşitlilik göstermediği ve daha çok sağlığı geliştirme konularına ağırlık verildiği belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçların halk sağlığı hemşireliği alanında gelecekte yapılacak tezlere ışık tutacağı umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Halk sağlığı hemşireliği, doktora, tez

* Geliş Tarihi: 19.02.2019 / Kabul Tarihi:18.04.2020

** Sorumlu Yazar e- mail: kubra_gurkan@yahoo.com

Abstract

Introduction: This study was conducted to evaluate the features of doctoral theses in the field of public health nursing in Turkey.

Method: In this retrospective and descriptive study, the theses were reached by scanning the “National Thesis Center”, which is a website of the Turkish Higher Education Institution. In the study, full texts of doctoral theses in the field of public health nursing were scanned. The theses were evaluated via a questionnaire. The data were evaluated by using the SPSS 21.0 software via numbers and percentages.

Results: The full texts of 129 doctoral theses were investigated. The study found that 59.7% of the theses in the field were conducted in 2011 and after. In 47.3% of the theses, the sample group consists of adult individuals and 80.6% of the studies were is a one-step quantitative and the subject of 18.6% is health promotion behaviors. Models were used by 51.2% of the theses and 74.4% were published in a journal.

Conclusion: It has been determined that doctoral thesis studies in the field of public health nursing have been increasing especially since 2011, thesis topics did not show much variation and often health promotion issues were emphasized. It is thought that the results obtained from the research will be guide on future theses in the field of public health nursing

Key Words: Public health nursing, doctorate, thesi

GİRİŞ

Lisansüstü eğitim; bilginin üretilmesi, bilim insanı yetiştirilmesi ve bilimsel politikaların belirlenerek yürürlüğe konulmasında temel eğitim basamağıdır (Karadağ & Özdemir 2017; Karaman & Bakırcı 2010). Ülkelerde akademisyenlik için doktora öğrenimi ön şartlardan biri olarak kabul edilmektedir. Bundan dolayı doktora öğrenimi bilimin ilerlemesi ve yükseköğretimdeki kaliteli eğitim açısından çok önemlidir (Özmen & Güç 2013).

Ülkemizde doktora eğitim programı olarak “Kuzey Amerika” modeli benimsenmektedir. Bu programda öğrenciler çok sayıda ders almakta ve ders bitiminde de yeterlilik sınavına tabi tutulmaktadırlar. Sınavı başarı ile tamamlayan öğrenciler bir öğretim üyesinin rehberliğinde tez hazırlamakta ve bu tez bir komite tarafından izlenmektedir (Arslan, 2005; Özaydın, 2002; Yavuz, 2004). Doktora tezi, öğrencinin bağımsız, özgün ve bilimsel bir araştırmayı gerçekleştirme ve başkalarının yaptığı çalışmalarını eleştirel olarak analiz etme becerilerini kazanıp kazanmadığının değerlendirilmesinde kullanılan temel öğedir.

Türkiye’de doktora eğitiminde standardizasyonun sağlanmasında YÖK’ün belirlediği kriterlerin yanı sıra üniversitelerin de kendine özgü kriterleri bulunmaktadır. Ayrıca eğitimde standardizasyonu sağlamak adına ülkeler ORPHEUS (organization of PhD education in biomedicine and health sciences in the european system) etiketi alma çalışmalarına girmektedir. ORPHEUS, doktora eğitim programlarında en iyi uygulamaları geliştirme ve yayma konusunda çalışan bir yükseköğretim kurumları ağıdır. ORPHEUS’a üye üniversiteler doktora programlarında ORPHEUS standartlarına göre iyileştirmeler yapmaktadır. (Bahar & Aydoğdu 2019). Türkiye’de ORPHEUS’a üye üniversiteler arasında; Dokuz Eylül Üniversitesi, Koç Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi, Celal Bayar Üniversitesi, Acıbadem Üniversitesi ve Bezmialem Vakıf Üniversitesi bulunmaktadır (ORPHEUS, 2015). ORPHEUS’a üye olan üniversitelerin tüm bölümleri bu kriterlere uygun olarak doktora tezlerini yürütmektedir.

Doktora eğitimi, öğrencileri araştırma ve teori geliştirme yoluyla hemşirelik bilgisinin ve hemşirelik biliminin geliştirmesine katkıda bulunmaya hazırlamaktadır (Yavuz, 2004). Bu bağlamda doktora programlarının en önemli amacı, mesleki bilgiye katkı sağlayacak araştırma yapabilmek için gerekli becerilere sahip ve araştırma yapmaya yönelmiş bilim insanları yetiştirmektir. Doktora eğitiminin bir diğer hedefi de hemşirelik eğitimi veren okullarda öğretim üyesi pozisyonu ile uygulama ve yönetimde liderlik pozisyonlarını üstlenecek hemşireler yetiştirmektir (Shores, 1986). Bu amaçlar doğrultusunda doktora eğitim programlarında yetişecek öğrencilerin sağlık bakımında liderlik yapabilecek, geniş bilgi birikimi ve becerileri sahip olması gerekmektedir (Kim ve ark., 2010).

Tez araştırmacının akademik gelişim sürecindeki ilk orijinal çalışması olması nedeniyle oldukça önemlidir. Yapılan tezler hemşireliğin bilimsel bilgi temeline büyük katkı sağlamaktadır (Arslan ve ark., 2010). Öğrenci tez hazırlama sürecinde araştırma sürecini öğrenmekte, alanında uzman kişilerle bilimsel bilgisini arttırmakta ve araştırma süreci ile ilgili bilgisini geliştirmektedir (Robinson ve Dracup, 2008). Bu nedenle tamamlanan doktora tezlerinin özelliklerinin incelenmesi kanıt temelli hemşireliğin gelişimine katkı sağlayacaktır. Hemşirelik disiplinlerinden biri olan halk sağlığı hemşireliğinde yıllardır araştırmalar yapılmaktadır. Fakat yapılan bu araştırmaların ihtiyaçları karşılayıp karşılamadığı, çalışmaların niteliğinin nasıl olduğunun bilinmesi son derece önemlidir. Bu soruların yanıtlarının bulunması gelecekte yapılan araştırmalar ve planlamalar için bir yol gösterici niteliğindedir. Halk Sağlığı Hemşireliği alanında yapılan tezlerin değerlendirilmesi bu nedenle önemlidir. Bu çalışma ile Türkiye’de halk sağlığı hemşireliği alanında yapılan doktora tezlerinin özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmadan elde edilecek

sonuçların, Türkiye’de halk sağlığı hemşireliği alanında yapılmış doktora tezlerinin mevcut durumu hakkında bilgi vereceği ve bu alanda gelecekte yürütülecek çalışmalara da yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü:

Retrospektif tanımlayıcı tipteki literatür araştırmasında, Türkiye’de halk sağlığı hemşireliği alanında yürütülen ve Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Yayın Dokümantasyon Daire Başkanlığı tez merkezi veri tabanında arşivlenen doktora tezlerinin özellikleri değerlendirilmiştir.

Araştırma Yeri ve Zamanı:

Araştırma, Yüksek Öğretim Kurulu Yayın Dokümantasyon Daire Başkanlığı tez merkezi veri tabanında (<http://tez2.yok.gov.tr>) 11 Eylül 2019 tarihinde erişime izin verilen tezlerle yapılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi:

Türkiye’de 109’u devlet üniversitesi, 76’sı vakıf üniversitesinde olmak üzere toplam 189 Sağlık Bilimleri Enstitüsü bulunmaktadır. Bu enstitülerde 791 doktora programı yürütülmektedir. Hemşirelik doktora programı bulunan 32 üniversiteden 2016 yılına kadar toplam 972 öğrenci mezun olmuştur (Yükseköğretim Kurumu [YÖK], 2018).

Araştırmanın evrenini, Yüksek Öğretim Kurulu Yayın Dokümantasyon Daire Başkanlığı tez merkezi veri tabanında (<http://tez2.yok.gov.tr>) halk sağlığı hemşireliği alanında arşivlenen doktora tezleri oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem seçimine gidilmeyerek evrenin tamamına ulaşılması hedeflenmiş ve bu kapsamda araştırma veri taramasının yapıldığı 1977-2019 tarihleri arasında 129 tez örnekleme oluşturmuştur. YÖK ulusal tez merkezi taramaları anabilim dalı ve bilim dalı sekmesine “Halk Sağlığı Hemşireliği” ve/veya “Hemşirelik” anahtar kelimeleri girilerek yapılmıştır. YÖK ulusal tez merkezi detaylı tarama sayfası şekil 1’de, elde edilen tarama sonuçları ise tablo 1’de sunulmuştur. Anahtar kelimelere göre yapılan her bir tarama sonrası elde edilen sonuçlar tekrarlayan tezler açısından kontrol edilmiş, böylelikle incelenen tezlerde olası bir duplikasyon önlenmiştir.

Tablo 1: Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Tarama Sonuçları

Anahtar Kelimeler		Toplam tez sayısı	İzinli tez sayısı ^a	İncelenen tez sayısı ^b
Anabilim Dalı	Bilim Dalı			
Halk Sağlığı Hemşireliği	-	112	89	89
-	Halk Sağlığı Hemşireliği	28	18	18
Halk Sağlığı Hemşireliği	Halk Sağlığı Hemşireliği	4	3	3
Hemşirelik	Halk Sağlığı Hemşireliği	19	11	11
Hemşirelik	-	307	196	8 ^c
-	Hemşirelik	29	18	- ^c
Toplam				129

^aTez tarama tarihi 28.07.2018’ dir. ^bTekrarlayan tezler çıkarılmıştır. ^cHalk Sağlığı Hemşireliği alanında yapılan tezler araştırmacının özgeçmişini incelenerek belirlenmiş ve duplike olmayanlar incelemeye alınmıştır.

Veri Toplama Araçları:

Veri toplama aracı, araştırmacılar tarafından hazırlanan; tezin yapıldığı üniversite, bitirme yılı, çalışılan konu, örneklem grubu, kullanılan model, araştırma tipi, tezin proje olarak kabul edilme durumu, hangi projeden destek aldığı ve yayınlanma durumu gibi tezi tanıtıcı toplam 14 sorudan oluşmaktadır.

Verilerin Değerlendirilmesi:

Verilerin toplanmasının birinci aşamasında, örneklem grubunda yer alan doktora tezleri (erişim izni olan) YÖK Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı'nın web sitesinden pdf formatında bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Araştırmada etik boyutu açısından tezlerin yazar ve kurum bilgisi referans gösterilmemiş olup, tezler sıra numarasına göre kayıt edilmiştir. İkinci aşamada ise, bilgisayar ortamına aktarılan tezler araştırmacılar tarafından oluşturulan soru formu doğrultusunda sıra numarasına göre kronolojik sırayla incelenmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 21.0 paket programı ile tanımlayıcı istatistiksel yöntemler (sayı, yüzde) kullanılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılığı

Araştırma veri taramasının yapıldığı tarihte YÖK veri tabanında erişim izni olmayan tez çalışmaları araştırma kapsamına alınamamıştır. Bu durum araştırmanın sınırlılığı olarak kabul edilebilir.

BULGULAR

Araştırmada halk sağlığı hemşireliği alanında yapılan ve YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde tam metin erişimi olan toplam 129 doktora tezine ulaşılmıştır.

Tablo 2'de halk sağlığı hemşireliği alanında yapılan doktora tezlerinin tanıtıcı özellikleri verilmiştir.

Tablo 2: Halk sağlığı hemşireliği alanında yapılan doktora tezlerinin tanıtıcı özellikleri

Tanıtıcı Özellikler	n	%
Tezin yapıldığı yıllar		
2010 yılı ve öncesi	52	40.3
2011 yılı ve sonrası	77	59.7
Üniversite		
Hacettepe Üniversitesi	24	18.6
Ege Üniversitesi	23	17.8
Atatürk Üniversitesi	20	15.5
İstanbul Üniversitesi	17	13.2
Erciyes Üniversitesi	14	10.9
Marmara Üniversitesi	12	9.3
Dokuz Eylül Üniversitesi	6	4.7
GATA	5	3.9
Diğer	8	6.3

Danışmanın ünvanı		
<i>Prof.Dr.</i>	80	62.0
<i>Doç.Dr.</i>	32	24.8
<i>Dr.Öğretim Üyesi</i>	17	13.2
Danışmanın uzmanlık alanı		
<i>Halk sağlığı hemşireliği</i>	122	94.6
<i>Diğer</i>	7	5.4
Araştırmacının ünvanı		
<i>Akademisyen</i>	98	76.0
<i>Hemşire</i>	14	10.9
<i>Ulaşılamadı</i>	17	13.2

Tezlerin yarısından fazlası (%59.7) 2011 yılı ve sonrasında yapıldığı, en çok halk sağlığı hemşireliği tezinin Hacettepe Üniversitesi'nde (%18.6) hazırlandığı belirlenmiştir. Tez danışmanlarının büyük çoğunluğunun (%94.6) uzmanlık alanı halk sağlığı hemşireliği olup; yarısından çoğunun (%62.0) ünvanının profesör olduğu belirlenmiştir. Tez yazarlarının unvanları incelendiğinde %76'sının akademisyen olduğu görülmekle birlikte %13.2'sinin unvanına ulaşamamıştır.

Tablo 3'de halk sağlığı hemşireliği alanında yapılan doktora tezlerinin örneklem özellikleri verilmiştir

Tablo 3: Halk sağlığı hemşireliği alanında yapılan doktora tezlerinin örneklem özellikleri

Örneklem özellikleri	n	%
Çalışılan örneklem özelliği		
<i>Yetişkin Bireyler (hasta/sağlıklı)</i>	61	47.3
<i>Çocuk ve adölesanlar</i>	36	27.9
<i>Yaşlılar</i>	13	10.1
<i>Sağlık çalışanları</i>	9	7.0
<i>Bakım vericiler</i>	8	6.2
<i>Gebeler</i>	2	1.5

Tezlerin çoğunluğu yetişkin bireyler üzerinde yapılmış olup (%47.3) bunu sırayla çocuk ve adölesanlar (%27.9), yaşlılar (%10.1), sağlık çalışanları (%7), bakım vericiler (%6.1) izlediği, en az çalışılan grubun ise gebeler (%1.5) olduğu saptanmıştır.

Tablo 4'de doktora tezlerine ait yöntemsel özelliklerin dağılımı yer almaktadır.

Tablo 4: Halk sağlığı hemşireliği alanında yapılan doktora tezlerinin yöntemsel özellikleri

Yöntemsel özellikler	n	%
Tezin konusu		
<i>Sağlıklı yaşam biçimi davranışı</i>	24	18.6
<i>Kronik hastalık yönetimi</i>	15	11.6
<i>Erken tanı ve taramalar</i>	14	10.8
<i>Kadın sağlığı sorunları</i>	11	8.5
<i>Okul sağlığı sorunları</i>	10	7.7
<i>Evde bakım</i>	9	6.9
<i>Sigara bırakma</i>	8	6.2
<i>Hemşirelerin mesleki rolleri</i>	7	5.4
<i>Yaşam kalitesi</i>	7	5.4
<i>Bakım verici sorunları</i>	6	4.6
<i>İş ve işçi sağlığı sorunları</i>	5	3.8
<i>Cinsellik</i>	3	2.3
<i>Göç</i>	2	1.5
<i>Bulaşıcı hastalıklar</i>	2	1.5
<i>Çocuk istismarı</i>	2	1.5
<i>Afet</i>	1	0.8
<i>Prevalans</i>	1	0.7
<i>Bağışıklama</i>	1	0.7
<i>Ev kazaları</i>	1	0.7
Tezin türü		
<i>Tek aşamalı Kalitatif</i>	5	3.9
<i>Tek aşamalı Kantitatif</i>	104	80.6
<i>Çok aşamalı</i>	20	15.5
Kullanılan veri toplama araçları		
<i>Soru formu ve ölçek</i>	106	82.2
<i>Soru formu</i>	17	13.2
<i>Diğer</i>	6	4.6
Model Kullanımı		
<i>Var</i>	66	51.2
<i>Yok</i>	63	48.8
Tezlerde kullanılan model/teoriler		
<i>Sağlık İnanç Modeli</i>	15	22.7
<i>Transteorik Model</i>	9	13.6
<i>Sağlığı Geliştirme Modeli</i>	9	13.6
<i>Sosyal Bilişsel Teori</i>	5	7.6
<i>Teoriler Üstü Model</i>	5	7.6
<i>Roy Adaptasyon Modeli</i>	4	6.1
<i>Orem Öz Bakım Modeli</i>	3	4.5

<i>Neuman Sistemler Modeli</i>	3	4.5
<i>DSÖ Düşme Önleme Modeli</i>	2	3.0
<i>Diğer (Planlı Davranış Teorisi, Bilişsel Ahlak Gelişimi Teorisi, Eleştirel Düşünme Teorisi, Framingham Risk Modeli, Koruyucu Sağlık Modeli, Ekolojik Model, Bakım Verici Yük Modeli, Davranış İmaj Modeli, Watson İnsan Bakım Modeli, İhtiyaca Dayalı Yaşam Kalitesi Modeli)</i>	11	16.5
Projelendirilme durumu		
<i>Evet</i>	29	22.5
<i>Hayır</i>	100	77.5
Proje fon kaynağı		
<i>Üniversite</i>	26	89.7
<i>Üniversite dışı</i>	3	10.3
Yayınlanma Durumu (2016 ve öncesinde basılan tezler)		
<i>Yayınlanmış</i>	96	76.2
<i>Yayınlanmamış</i>	30	23.8
Yayınlandığı dergilerin indeks türü		
<i>SSCI, SCI, SCI- Expanded kapsamındaki dergiler</i>	51	39.5
<i>Uluslararası alan indeksleri tarafından taranan dergiler</i>	20	15.5
<i>Uluslararası hakemli dergiler</i>	3	2.3
<i>ULAKBİM ulusal veri tabanında taranan dergiler</i>	5	3.9
<i>Ulusal hakemli dergiler</i>	16	12.4
<i>Hakemli olmayan dergiler</i>	1	.8

Yapılan tezler konu dağılımı açısından incelendiğinde en sık “sağlıklı yaşam biçimi davranışı (%18.6)” konusunun araştırıldığı görülmektedir. Tezlerin büyük çoğunluğu tek aşamalı kantitatif yöntem (%80.6) kullanılarak yapılmıştır. Tezlerin çoğunda veri toplama aracı olarak soru formu ve ölçeğin birlikte (%82.2) kullanıldığı saptanmıştır. Tezlerin %51.2’sinde model/teori kullanılmış olup, en sık kullanılan model “Sağlık İnanç Modeli” (%22.7)’dir. Tezlerin %22.5’i proje olarak kabul edilmiş olup, bu projelerin %89.7’si üniversitelerin bilimsel araştırma projeleri tarafından desteklenmiştir. İncelenen tezlerin %76.2’sinin bir dergide yayınlanmış olduğu; yayınlananların %39.5’inin SCI, SCI-E, SSCI kapsamındaki dergilerde yayınlandığı bulunmuştur (Tablo 4).

TARTIŞMA

Bu çalışmada halk sağlığı hemşireliği alanında hazırlanmış 129 doktora tezi incelenmiştir. Hemşirelikte yapılan doktora tezleri 2011 yılından (%59.7) sonra artış göstermektedir. Bu sonuç Öncel ve arkadaşları (2017) tarafından yapılan çalışma ile paralellik göstermektedir. Hemşirelikte doktora eğitimi başlangıçta tek hemşirelik programı olarak yürütülürken, 1998 yılından itibaren Hemşirelik anabilim dalı sekiz alt bilim dalına ayrılmıştır (Hemşirelik Esasları, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği, Dâhiliye Hastalıkları Hemşireliği, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği, Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği, Halk Sağlığı Hemşireliği, Hemşirelikte Yönetim). Hemşirelikte doktora programı 2001 yılından itibaren 6 Hemşirelik Yüksek Okulu'nda açılmıştır ve sayı artarak devam etmiştir (Yavuz, 2004). Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde de, bu sonuca paralel olarak yıllar içerisinde tamamlanan doktora tez sayısının da arttığı görülmektedir.

Türkiye'de Yükseköğretimde hemşirelikte doktora eğitimi 1972 yılında Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu'nda başlamıştır. Ülkemizde Üniversite bünyesinde mevcut Sağlık Bilimleri Enstitüsü sayıları; devlet üniversitelerinde 60, vakıf üniversitelerinde 23'tür ve sağlık bilimleri enstitülerine bağlı 714 doktora programı yürütülmektedir. Türkiye'de halk sağlığı hemşireliği alanında 30 üniversitede doktora programı bulunmaktadır (Kocaman ve Aslan Yürümezoğlu, 2015). Doktora tezlerinin daha çok büyük illerde ve köklü üniversitelerde yürütüldüğü görülmüştür. Bunun fakültelerde görevli akademisyen sayısı ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Tez danışmanlarının büyük çoğunluğunun (%94.6) uzmanlık alanı halk sağlığı hemşireliği alanında olup; yarısından çoğunun (%62.0) ünvanı profesördür. Tez danışmanlarının büyük çoğunluğunun halk sağlığı hemşireliği anabilim dalından olması tezin niteliğini ve doktora eğitimi kalitesi bakımından oldukça önemli bir bulgudur. Tel ve Sabuncuoğulları'nın (2014) psikiyatri hemşireliği alanındaki doktora tezlerini inceledikleri çalışmalarında da tez danışmanlarının %88.5'inin psikiyatri hemşireliği alanında olduğu saptanmıştır. Tez danışmanının farklı bir anabilim dalından olması çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Aslan ve arkadaşlarının 2010 yılında yaptıkları çalışmalarında katılımcıların %20'si danışmanlarının farklı bir hemşirelik anabilim dalından olmasını güçlük olarak ifade etmişlerdir. Hemşirelik literatüründe, araştırma danışmanlığı bilimselliği artırıcı bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Nelson & Sacks 2007). Doktora eğitiminin daha üst düzey ve önemli bir eğitim basamağı olması nedeniyle tez danışmanının profesör olması tezin kalitesini arttırmaktadır.

Tez yazarlarının ünvanları incelendiğinde %76'sının akademisyen olduğu görülmektedir. Çalışmamızın bulgularına benzer olarak; Arslan ve arkadaşlarının (2010) yaptıkları çalışmada doktora tezi yapanların %91.4'ünün araştırma görevlisi ya da eğitimci olduğu bulunmuştur. Türkiye'de, Amerika ve İngiltere'de olduğu gibi Hemşirelik doktora programında klinik ve akademik (PhD) ayrımı bulunmamaktadır. Bu nedenle hemşireler lisansüstü eğitime başladıklarında ya da süreç içinde araştırmalarını daha kolay yapabilmek için üniversitelerde akademisyen olmayı tercih ettikleri düşünülmektedir. Doktoraya hazırlanan hemşirelerin çoğu akademik alanda iş aramaktadırlar (Kim ve ark., 2010). Akdemir ve arkadaşlarının 2011 yılında yaptıkları çalışmada, üniversitelerde çalışan öğretim elemanı sayısının yetersiz olduğu ve üniversiteler arasındaki dağılımın eşit olmadığı tespit edilmiştir. Doktora eğitiminin bir amacı da üniversitelerde çalışacak öğretim elemanlarının yetiştirilmesidir. Doktora eğitimini tamamlayan hemşirelerin akademisyen olarak üniversitelerde çalışmayı tercih etmeleri nedeniyle öğretim elemanı eksikliğinin de azaldığı düşünülmektedir.

Tezlerin örneklemini incelendiğinde yarısına yakınına yetişkin bireyler (hasta/sağlıklı) diğer yarısını ise çocuk ve adölesanlar, yaşılar, bakım vericiler, sağlık çalışanları ve gebeler oluşturmaktadır. Türkiye’de yayınlanan bir hemşirelik dergisinde yayınlanan araştırmaların örnekleminin incelendiği bir çalışmada örnekleme olarak en çok hemşirelik öğrencilerinin olduğu bunu sırasıyla sağlıklı kadınlar, hastalar ve hemşirelerin takip ettiği bulunmuştur (Ünsal & Sökmen 2011). Halk sağlığı hemşireliğinin kapsamının geniş olması nedeniyle tezlerin örnekleme popülasyonunun çok çeşitli gruplardan olması beklenen bir sonuçtur.

Bu çalışmada tezler konularına göre incelendiğinde ilk olarak sağlıklı yaşam biçimi davranışları, daha sonra kronik hastalık yönetiminin tercih edildiği görölmektedir. Arslan ve arkadaşlarının (2010) hemşirelik doktora tezlerini inceledikleri çalışmasında tez konu alanları klinik uygulama, sağlıklı birey/aile eğitimi, hemşire eğitimi öncelikli olarak yer almıştır. Ardahan & Özsoy’un (2015) çalışmasında ise daha çok hastaların bilgi düzeylerinin incelendiği saptanmıştır. Bu sonuç halk sağlığı hemşireliği tezlerinde sağlıklı yaşam biçimi davranışları konularının öncelikli olarak ele alındığını göstermektedir. Tez konuları genelde araştırmacının ilgi alanı ve ülkedeki sağlık dinamikleri ile paralellik göstermektedir. Bu çalışmanın bulgularına göre, halk sağlığı hemşireliği alanında işçi sağlığı, sokak çocukları, sağlık politikaları, eşitsizlikler, yoksulluk, afetler, kazalar, bağımlılık, cinsel sağlık gibi konuların doktora tez konusu olarak daha az ele alındığı dikkat çekicidir.

Çalışmada tezlerin büyük çoğunluğu tek aşamalı kantitatif olarak tasarlanmışken, çok küçük bir kısmı tek aşamalı kalitatifdir. Bu bulgu literatür tarafından desteklenmektedir. Arslan ve arkadaşları (2010) Türkiye’deki hemşirelik çalışmalarının yarıya yakınına deneysel ya da yarı deneysel, Öncel ve arkadaşları (2017) halk sağlığı hemşireliği doktora tezlerinin %22.8’nin deneysel, %46.3’ünün yarı deneysel olduğunu belirtirken, Lee ve arkadaşları (2012) ise hemşirelik alanındaki doktora tezlerinin yarısının deneysel olduğunu belirtmiştir. Bunun nedeninin, niceliksel araştırmaların daha fazla kabul görmesi ve hemşirelerin nicel veriler ile daha rahat çalışmalarının yanı sıra nitel verilerin açıklanmasının zorluğu olarak düşünölmektedir.

Doktora tezlerinin %82.2’sinin veri toplama aracı olarak hem ölçek hem soru formu kullanıldığı bulunmuştur. Çalışmanın bulguları literatür ile benzerlik göstermektedir (Ünsal & Sökmen 2011; Ünsal & Ergöl 2010; Öncel ve ark., 2017). Psikiyatri hemşireliği doktora tezlerinin incelendiği bir çalışma da ise veri toplama aracı olarak çoğunlukla anket ve ölçeğin (% 94.3) birlikte kullanıldığı saptanmıştır (Tel & Sabuncuoğlu, 2014). Tezlerin büyük çoğunluğunda ölçek kullanılması ölçek ile toplanan bilgilerin sistemli ve pratik toplanıp yorumlanmasının yanında ölçeklerin geçerli ve güvenilir olarak kabul edilmesinden kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir..

Halk sağlığı hemşireliği doktora tezlerinin yarıdan fazlasında model kullanmıştır. Bu sonuçtan farklı olarak, Öncel ve ark., (2017) yaptığı çalışmada tezlerin %22.8’inde, Spear’ın (2007) çalışmasında ise; %27.1’inde hemşirelik teorisi kullanıldığı belirtilmektedir. Türkiye’de hemşirelikte model/kuram kullanımı ile ilgili derslerin doktora eğitimi sırasında verilmesi nedeniyle daha sıklıkla doktora tezlerinde kullanılmıştır. En sık kullanılan modelin ise Sağlık İnanç Modeli olduğu bulunmuştur. Sağlık İnanç Model’inin hastalıkları önlemeye yönelik bir felsefeden yola çıkması nedeniyle halk sağlığı tezlerinde daha sık kullanılmaktadır.

Çalışmada doktora tezlerinin çoğunluğunun projelendirilmediği saptanmıştır. Doktora çalışması için kaynak sağlamak, pek çok ülkedeki öğrenciler için önemli bir kaygı kaynağıdır. İsveç’te doktora öğrencisi alınma kriteri ve sayısı araştırma fonlarına, devam eden araştırma projelerinin büyüklüğüne ve kıdemli araştırmacıların bulunmasına bağlıdır (Kim, ve ark.,

2006). Türkiye’de doktora tezlerinin desteklenmesi farklılık göstermektedir. TÜBİTAK, üniversiteler, Kalkınma Bakanlığına bağlı ajanslar ve çeşitli derneklerin destek programları mevcuttur. Bunlara başvurular bireysel olup, her biri farklı bir konuda destek sağlamaktadır. Türkiye’de doktora tezlerinin projelendirilmesi öğrencinin ve danışmanının bireysel çabaları sayesinde olmaktadır. Tezi destekleyen programlar da sınırlı sayıda olduğu için bulgularımızda da olduğu gibi doktora öğrencileri yeterince faydalanamamaktadır.

Halk sağlığı hemşireliği doktora tezlerinin büyük çoğunluğunun yayımlandığı ve yayınlanan tezlerin % 39.5’inin SSCI, SCI, SCI- Expanded kapsamındaki dergilerde basıldığı saptanmıştır. Caan & Cole’nin (2012) 39 üniversiteyi kapsayan çalışmasında doktora tezlerinin %38’nin yayınlanmadığı görülmektedir. Yılmaz ve arkadaşlarının (2017) yaptığı çalışmada hemşirelikte yapılan doktora tezlerinin %7.7’sinin yayımlandığı ve %32.3’ünün ulusal indeksli dergilerde basıldığı belirtilmiştir. Kurban & Ulusoy’un (2008) yaptığı çalışmada hemşirelik öğretim üyelerinin %39 ‘unun, atıf indeksli dergilerde yayınının olduğu görülmektedir. Bu durum öğretim üyelerinin de atıf indeksli dergilerde yayınlanan bilimsel yayınlarının az olduğunu göstermektedir. Bu veriler, Türkiye’de hemşirelik alanında doktora tezlerinin yayımlandığını fakat uluslararası indeksli dergilerde yayınların az sayıda olduğunu göstermektedir. Doçentlik kriterinde doktora tezlerinin yayın olma zorunluluğu getirilmesi nedeniyle gelecek yıllarda yayın sayısının artacağı düşünülmektedir. Bu çalışmaların sonuçlarının önümüzdeki yıllarda yapılacak olan halk sağlığı hemşireliği alanındaki tezlere ışık tutacağı, tez yazarları ve danışmanları için yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Halk sağlığı hemşireliği geniş bir araştırma yapma alanına sahiptir. Fakat tezler incelendiğinde konuların fazla çeşitlilik göstermediği ve sağlığı geliştirme konularına ağırlık verildiği görülmektedir. Bundan sonra yapılacak tezlerde farklı araştırma konularının da yürütülmesi önerilmektedir. Doktora tezlerinin büyük çoğunluğunun yayımlandığı ve en çok SSCI, SCI, SCI-expanded kapsamındaki dergilerde basıldığı saptanmıştır. Bunun yanında yayınlanmayan tezlerde bulunmaktadır. Tezlerin ve araştırmaların bilim dünyasına katkısı sonuçlarının paylaşılmasına bağlıdır. Bu nedenle yayınlanmamış tezlerin yayınlanmama nedenlerinin araştırılması, tezlerin tamamının yayına çevrilmesi ve alandaki diğer profesyonellerin ulaşımına imkân verilmesi gerekmektedir. Tezlerin projelendirme oranların çok düşük olduğu belirlenmiştir. Daha planlama aşamasında tezlerin projelendirilmesi ve farklı fon desteklerin sağlanması önemlidir. Bu konuda doktora öğrencilerinin ve tez danışmanlarının bilgilendirilmesi ile projelendirilen tez sayısını arttırabileceği düşünülmektedir. Doktora eğitimi hemşirelik bilimi ve uygulamalarının geliştirilmesinde önemlidir. Doktora tezlerinin ülke gereksinimleri doğrultusunda ve hemşirelik uygulamalarında kullanılabilecek şekilde planlanması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Akdemir, N., Özdemir, L., Akyar, İ. (2011). Türkiye’de mezuniyet sonrası eğitim kapsamında iç hastalıkları hemşirelik eğitiminin durumu. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14(1):50-8.
- Ardahan, M., Özsoy, S. (2015). Türkiye’de Hemşirelik araştırmalarındaki eğilimler: Yüksek lisans ve doktora tezleri üzerine bir çalışma. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(4): 516-34.
- Arslan, F. (2005). Nursing image of present-day and factors which influence this image. *Hastane Yaşam Dergisi*, 1(3),30–40.

- Arslan, F., Uzun, Ş., & Oflaz, F. (2010). Characteristics experienced difficulties and usage of doctoral dissertations in nursing in Turkey. *Türkiye Klinikleri J Nurs Sci*, 2(2),110-112.
- Bahar, Z., Aydoğdu Gördes, N. (2019). Hemşirelikte Doktora Programları ve Standardizasyonun Sağlanması. *J Public Health Nurs*. 1(1), 54-63.
- Caan, W., Cole, M. (2012). How much doctoral research on clinical topics is published?. *BMJ Evidence-Based Medicine*, 17(3), 71-74.
- Ergöl, Ş. (2011). Türkiye’de yükseköğretimde hemşirelik eğitimi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*,1(3),152-5.
- Karadağ, N., Özdemir, S. (2017). Türkiye’de doktora eğitimi sürecine ilişkin öğretim üyelerinin ve doktora öğrencilerinin görüşleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 7(2), 267-281.
- Kim, MJ., Lee, H., Kim, HK., Ahn, YH., Kim, E., Yun, SN., & Lee, KJ. (2010). Quality of faculty, students, curriculum and resources for nursing doctoral education in Korea: A focus group study. *International Journal of Nursing Studies*, 47,295–306.
- Kim, M.J., McKenna, H.P., & Ketefian, S. (2006). Global quality criteria, standards, and indicators for doctoral programs in nursing; literature review and guideline development. *International Journal of Nursing Studies*, 43, 477–489.
- Lee, J.H., Choe, M.A., & Hah, Y.S. (2012). Analysis of trends and contents of nursing doctoral dissertations in Korea. *Journal of Korean Academy of Nursing*, 42(2),302-309.
- Kocaman, G., & Arsan Yürümezoğlu, H. (2015). Türkiye’de Hemşirelik Eğitiminin Durum Analizi: Sayılarla Hemşirelik Eğitimi (1996-2015). *Journal of Higher Education & Science/Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 5(3).
- Kurban Kuzu, N., Ulusoy, M.F. (2008). Hemşirelik Doktora Derecesine Sahip Öğretim Üyelerinin Uluslararası Atıf İndeksleri Kapsamındaki Dergilerde Yayımlanan Bilimsel Makalelerinin Profili. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 3: 15-25.
- Nelson, J.P., Sacks, J.L.(2007). Faculty advisement on theses and dissertations, tips for organizing the process. *Nurse Educator*, 32(5),195-196.
- ORPHEUS. 2015. Members of ORPHEUS. Erişim: 10.02.2019. <http://www.orpheusmed.org/index.php/about-us/members-of-orpheus2>
- Öncel, S., Sümen, A. (2017). Türkiye’de Halk Sağlığı Hemşireliği Alanında Yürütülen Lisansüstü Tezlerin Değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri Public Health Nursing-Special Topics*, 3(1), 20-28.
- Özaydın, Z.(2002). Türkiye’de hemşireliğin başlaması ve son 3 yıldaki gelişmelerden örnekler. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics Law- History*, 10(3), 258-262.
- Robinson, S., & Dracup, K. (2008). Innovative options for the doctoral dissertation in nursing. *Nursing Outlook*, 56(4):174-178
- Shores, L. S. (1986). Opening a doctoral program in nursing: factors to consider. *Nursing outlook*, 34(6), 286-288.
- Spear, HJ. (2007). Nursing theory and knowledge development: A descriptive review of doctoral dissertations, 2000-2004. *Advances in Nursing Science*, 30(1):1-14.

- Tel, H., Sabancıoğulları, S. (2014). Psikiyatri hemşireliği doktora tezlerinin özellikleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7(3).
- Ünsal, A., Sökmen, S. (2011). Atatürk üniversitesi hemşirelik yüksekokulu dergisinin makale ve yazar özellikleri. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 14(4):10-6.
- Ünsal, A., Ergül, N. (2010). Türkiye'deki hemşirelik araştırmalarında kullanılan veri toplama araçları. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1),432-438.
- Ünsal, A., Sökmen, S. (2011). Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisinin makale ve yazar özellikleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14(4),10-16.
- Yavuz, M. (2004). Nursing doctoral education in Turkey. *Nurse Education Today*, 24(7), 553-559.
- YÖK, Ulusal Tez Merkezi., <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>.
- Yükseköğretim Kurumu. (2018). Enstitülere göre lisansüstü mezun sayıları 2016-2017. Erişim: 12.01.2019. <https://istatistik.yok.gov.tr/>